

A MAKACS KÖDLOVAG

Székely Ákos (1945-2021)

Székely Ákos a magyar költészet közeli történetének egyik legeredetibb alkotója - akkor is, ha kevesen ismerték egyáltalán, ma meg már csak a barátai, kollégái emlékezete őrzi hibátlan munkáinak és tevékenységének emlékét.

A Párizsi Magyar Műhely körének középponti poétikai mantráját a vizuális irodalom, a vizuális költészet, a vizualitás szerepe az irodalom műfajaiban jelentette, főként a nyolcvanas években. A MM alapító szerkesztői: Nagy Pál, Papp Tibor, a valamivel később csatlakozó Bujdosó Alpár nemcsak e pótolhatatlan jelentőségű magyar irodalmi lap nagylelkű és nagyszívű gazdái voltak, hanem egyúttal a magyar kísérleti/experimentális irodalom kiemelkedő jelentőségű alkotó képviselői is. Papp Tiborral ma már úgy kell számolnunk, mint aki a 20. század második felében az egyik legkiemelkedőbb költői életművet hozta létre, melynek nemzetközi hatása is jelentős. Nagy Pállal ugyanez a helyzet, azonban nála még az új irodalomelméletek alkalmazása, azoknak az alkotásra való vonatkoztatása is többletként jelentkezik. Bujdosó Alpár életműve még kissé nyitott, de mintegy ötven évet ölel fel a kísérleti prózától az archaikus-tárgyi vizuális költészet kidolgozásáig.

A Párizsi Magyar Műhely valóban műhely volt: kiadta az itthon kiadhatatlan művek némelyikét: Weöres Sándor *Tűzkútját*, Mészöly Miklóstól *Az atléta halálát*; Erdély Miklós költői szövegekönyveit kizárólag ők jelentették meg. Aki csak a kísérleti magyar irodalom akár legfiatalabb képviselőjeként arra járt, meleg fogadtatásban részesült, otthonra talált: Nagy Pali montrouge-i lakásán, a lap hasábjain, illetve a kétévente - hol Párizsban, hol az ausztriai Hadersdorfbán - megrendezett Magyar Műhely-találkozókon.

Ebben a műhelyben, ebben a körben verődtek össze az itthoni kísérleti és vizuális irodalom olyan alkotói, akiket az irodalom fennálló intézményei nemhogy nem becsültek, de észre sem vettek. Elhivatottságuk egyik alapja a költészet lehetséges nyelveinek, eljárás módjainak, műfaji olvasatainak kutatása volt. Szombathy Bálint, Molnár Katalin, Petőcz András, Juhász R. József, Arany László, L. Simon László, Lipcsey Emőke és még páran, köztük e sorok írója, és Székely Ákos.

Ami a vizuális költészetet illeti, közülünk az ő munkája volt a legeredetibb, a legszuverénebb és a legkreatívabb. Nála a vizuális költészeti alkotás koncepcionális alappal bírt, egyben a felhasznált technikákból épített nyelvet, és így jutott tovább a vizuális kommunikációnak a költészetben addig kevésbé ismert tereimáig.

Meggyőződhet erről mindenki, aki kezébe veszi könyveit: a JAK füzetek 19. darabjaként megjelent - a képi, illetve a konkretista szövegiséget még együtt tartalmazó - *Verbafrodita nászt* (1986), a Magyar Műhely Könyvkiadó által megjelentetett, zseniális négyzetlapokat tartalmazó, hajtogatós borítójú *f*-et (1990), vagy a szintén a Műhely által

kiadott *Egyszeri kibocsátást* (1994). És ez még mind csak vizuális költészeti síkmunka. További kötetei: *Special Selection* (1995), szerzői kiadás, művészkönyv; *Metabolikus háttér* (2000) Leopold Bloom Alapítvány, asszamlázs, már a térbe helyezik a vizuális nyelvi-költészeti műalkotást.

Székely Ákos dolgozta ki a performatív vizuális költészeti alkotást, amelyet fesztiválokon, eseményeken, több alkalommal az Új Hölgyfutár Revue estjein mutatott be. Kedvenc eszköze az írásvetítő volt, ennek alkalmazásával a nyelvet és a jelnyelvet mozgásba hozta, és mintegy pseudo filmalkotásként prezentálta azt. Élete utolsó évtizedeiben pedig a reklámnyelv költészeti alkalmazhatóságára is felfigyelt, és kitűnő vizuális költészeti reklámalkotásokat készített a videotechnika alkalmazásával.

A halk szavú, csendes, kedves és makacs ember irodalomszervezőként sem volt akárci. 1970-től Szombathelyen élt, és a nyolcvanas évektől többek között az ottani Képtárral együttműködve, vizuális költészeti kiállításokat és akciókat szerveztek. Egyszer egy Magyar Műhely-találkozót is rendeztek ott, majd Ákos beindította az éves Leopold Bloom Fesztiválokat. Az ismert hipotézis szerint Joyce Ulyssesének főhőse, illetve annak közeli ősei e városban születtek. A fesztiválokon ír zászló került a városházára, a helyi tűzoltózenekar ír nótákat fúj, és nemegyszer megjelent az ír nagykövét is a rendezvényen.

Jónéhány ilyen nemzetközileg is sikeres rendezvény után (nyugdíjba vonulása alkalmából) megvált a várostól, családjával Budapestre költözött, ahol is Tóth Gáborral útnak indították az alkalmanként 75 példányban elkészített Leopold Bloom asszamlázs-kiadványt. Egy-egy kiadvány mintegy ötven szerző – hetvenöt eredeti példányban elkészített – vizuális tárgyalatát tartalmazta. Annak a korszaknak kiemelkedő műalkotás-sorozata ez.

Kiterjedt, jelentős életmű Székely Ákosé, amelyben minden darabnak súlya van. Makacs volt a némaságban is. Nem keresett senkit, nem törleszkedett senkihez, semmihez. A szombathelyi Bloom-fesztivált úgy folytattuk, hogy előbb Budapesten a Múcsarnokban tartottuk meg, majd követve a Bloom-család (ki)vándorlásának útvonalát, Bécsben, azután pedig Milánóban (ott a Tomaso Kemeny vezette Casa della Poesiával együttműködésben) szerveztük azt meg 2007-ben. 2008-ban már Máriás Bélával tartottunk két kocsmabloomfesztet Londonban (Ákos ide nem jött ki). Végezetül 2009-ben, hogy a történetet jelképesen lezárjuk, eljutottunk a Bloom-család új otthonába, Dublinba: Ákos és felesége, Tünde, én és a feleségem, Zsuzsa június 16-án, a Bloom-napon besétáltuk az ír fővárost és az ott bőven látható, körülsétálható Bloom- és Joyce- emlékeket.

Egy nagyon jó doktori kutatás, monográfia tárgya lehetne Székely Ákos költészete, művészetje. Egy súlyosan fajsúlyos költő és művész – ahogyan ő definiálta magát: grafovizuális költő, író, kritikus, irodalomtörténész, irodalom-szervező, szerkesztő, műfordító – sétált el megint a ködben.

SZKÁROSI ENDRE